

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Blýskání na lepší časy? Nový přístup k uplatňování nároku na ušlý zisk

Stále relativně čerstvý náleží Ústavního soudu a na něj navazující rozsudky Nejvyššího soudu mohou naznačovat, že dochází k zásadnímu obratu v přístupu české justice k problematice náhrady škody na ušlém zisku. Mění se metody výpočtu výše způsobené škody i požadavky na prokazování její existence. Dosavadní nerealisticky přísné nároky soudní praxe se zdají být překonány.

V českém právním řádu je účel institutu náhrady škody při neoprávněném zásahu do práv poškozeného zásadně kompenzační.^[1] Je odpovědností škůdce kompenzovat (pokud možno plně) negativní následky svého protiprávního jednání. Škůdce je povinen poškozenému nahradit vzniklou škodu, a to buď uvedením v předešlý stav (restitutio in integrum) anebo, není-li to možné, poskytnutím peněžitého plnění.^[2] I toto peněžité plnění má za účel v maximální míře se přiblížit ke stavu, jako by k protiprávnímu zásahu nedošlo. Škůdce je proto povinen poškozenému nahradit jednak škodu skutečnou a jednak ušlý zisk.^[3] Pokud v důsledku škodní události nedojde k rozmnožení majetkových hodnot poškozeného, ač se to dalo s ohledem na pravidelný běh věci očekávat, jedná se o ušlý zisk.^[4]

Rozhodovací praxí (převážně Nejvyššího soudu) byly ovšem v minulosti velmi nešťastně nastaveny podmínky prokazování ušlého zisku a jeho výše. I přes kompenzační účel institutu náhrady škody byly standardy pro možnost úspěšného uplatnění nároku na ušlý zisk nastaveny tak přísně až iracionálně, že činily dosažení této náhrady v mnoha životních situacích prakticky nemožným. A dlouhodobě zvýhodňování touto praxí byli škůdci na úkor poškozených. Dosažení skutečného kompenzačního efektu bylo spíše teorií či zbožným přáním než justiční realitou.

Ve vztahu k prokazování ušlého zisku (a jeho výše) Nejvyšší soud dlouhodobě judikoval, že „*nestačí pouhá pravděpodobnost zvýšení majetkového stavu v budoucnu, ale musí být najisto postaveno, že při pravidelném běhu věcí – nebýt protiprávního jednání škůdce – mohl poškozený důvodně očekávat rozmnožení svého majetku, k němuž nedošlo právě v důsledku jednání škůdce*“.^[5] Shodně Nejvyšší soud opakovaně uzavřel, že „*pro určení výše ušlého zisku je rozhodující, jakému prospěchu, k němuž mělo reálně dojít, zabránilo jednání škůdce, tedy konkrétně o jaký reálně dosažitelný (nikoliv hypotetický) prospěch poškozený přišel*“.^[6] Postupným vývojem soudní rozhodovací praxe tak bylo po poškozeném v pozici žalobce požadováno, aby stále úplněji a exaktněji tvrdil a prokazoval jednotlivé konkrétní uniklé obchodní příležitosti, a to dokonce v podobě již uzavřených a nenaplněných smluv, případně smluv těsně před uzavřením. Požadavky takto postupně vršené vůči poškozenému v pozici žalobce se stávaly až absurdními, objektivně již předem nesplnitelnými.

Teoretické postuláty formulované soudní praxí byly (a namnoze stále jsou) ve většině případů reálně nenaplnitelné. Předem tak stavěly obtíže překonatelnou hráz pro úspěšné uplatnění nároku těm, kdo se stali obětí protiprávního jednání. Relativně jednodušší situace existovala pro poškozené, jimž bylo znemožněno vykonání či vykonávání opakované či trvající výdělečné činnosti za pravidelnou odměnu – unesení břemene tvrzení a břemene důkazního v tomto případě nemusí představovat tak složitý problém. Podobné případy jsou ovšem v reálném podnikání spíše výjimkou. Podnikatelská praxe je daleko složitější, barvitější, odehrává se v různých fázích i dlouhou dobu nevýdělečných (zisk se může dostávat až po letech), mnohdy také velmi živelně, tedy nikoli dokumentačně ideálně; nemusí

na vše vždy existovat „papír,“ či jiný exaktní přímý důkaz. Každému, kdo se účastní jakýchkoliv obchodních vztahů, je známé, že ušlou obchodní příležitostí není jen nemožnost vykonání výdělečné činnosti na základě již uzavřené smlouvy, ale je jí také obchodní příležitost ve fázi předcházející. Je to obchodní příležitost, která by se dostavila při pravidelném běhu událostí, třeba až za určitou dobu. A ano, v této fázi nejde o jistotu, může se stát, že se taková obchodní příležitost nenaplní ... ovšem je podobně či dle situace třeba více reálné, že k naplnění a úspěšnému završení v podobě zisku dojde. Pracovat s mírou pravděpodobnosti je v těchto případech nutnost. Čím déle přitom trvá protiprávní zásah, tím složitější a tím více zkreslující je samozřejmě definování ušlých obchodů a zisků jen z nějakých reálně uzavřených smluvních vztahů. A tím více vyvstává potřeba pracovat s ušlými příležitostmi pravděpodobnými, očekávatelnými, které však nelze individualizovat do podoby jednoho konkrétního smluvního vztahu, jednoho určitého a exaktně určeného zisku.

V době účinnosti zák. 513/1991 Sb., Obchodního zákoníku, byla poškozenému (v rámci obchodních vztahů) poskytována zákonná ochrana před podobně komplikovanou procesní pozicí, a to v podobě ust. § 381, který zněl: *„místo skutečně ušlého zisku požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká“*. Předmětné ustanovení poskytovalo jistou nápomoc pro případy, kdy nebylo v silách poškozeného prokázat konkrétní ušlé obchodní příležitosti, ale s ohledem na pravidelný běh věcí bylo možné očekávat zvýšení hodnoty jeho majetku k němuž by došlo, nebýt škodní události. Šlo o ustanovení smysluplné a praktické, vycházející z potřeb a ze znalosti obchodní reality. Bohužel, s koncem účinnosti Obchodního zákoníku skončila i účinnost uvedeného ustanovení. A nový (po právu často kritizovaný) civilní kodex současný žádné nahrazující či podobné ustanovení nemá. Těžko říci, zda záměrně či jde o jednu z nechtěných nedotažeností jinde naopak přehnaně kazuistického předpisu.

Poškození byli uvedenou změnou legislativy „uvrzeni do propasti zoufalství a zmaru,“ neboť po nich bylo pod sankcí procesního neúspěchu požadováno ze strany soudů za všech okolností to, aby detailně a přesně určili jednotlivé zcela konkrétní ušlé příležitosti k dosažení zisku. Fakticky jim bylo nahrazováno jen to, co již měli v době škodního zásahu tzv. nasmlouváno. Je přitom nabíledni, že takto restriktivní výklad pojmu ušlého zisku nemá a nemůže mít v reálném světě, zvláště ve světě podnikání a obchodu, místo, neboť podrývá samu podstatu institutu náhrady škody. S tímto přístupem stěží může docházet k naplnění kompenzačního účelu náhrady celé škody poškozenému. Požadavek „absolutní jistoty“ totiž pouze deformuje realitu a pokrývá celý princip náhrady ušlého zisku, z povahy věci vždy jen více či méně pravděpodobného.

Aktuální rozhodovací trendy však, bohudíky, naznačují, že se může blýskat na lepší časy. Za určitý „startér,“ těchto tendencí lze považovat přelomový, níže referovaný náleží Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 922/18. Ten může pro poškozené, kteří se rozhodnou nárok na náhradu ušlého zisku uplatnit v civilním řízení, představovat ono pověstné světlo na konci tunelu dosavadní extrémně nevlídné soudní praxe, jež svými důsledky šla téměř proti smyslu a účelu daného právního institutu. Toto rozhodnutí a na něj navazující další rozsudky Nejvyššího soudu mohou znamenat obrat. Mají přitom společný základ a společného jmenovatele, kterým je důsledné uplatňování dříve pohřichu opomíjeného základního smyslu a účelu institutu náhrady škody - dát věci „do pořádku,“ tj. reálně a v plné míře odškodnit toho, komu byla způsobena újma.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 922/18 vychází z poměrně jednoduché a přehledné skutkové situace: Poškozený, povoláním kominík, žaloval Českou republiku - Ministerstvo spravedlnosti mj. o náhradu zisku, který mu ušel v souvislosti s jeho trestním stíháním, které posléze bylo ukončeno zproštěním obžaloby. A svůj nárok logicky odvodil od toho, jakého zisku dosahoval v době „normální,“ tj. před tím, než byl nedůvodně trestně stíhán. Prvoinstanční soud (věren dosavadní formalistické a někdy vůči poškozeným až výsměšné praxi) rozhodl tak, že ušlý zisk nebylo možné stanovit, neboť poškozený nepředložil žádné konkrétní odmítnuté/zrušené zakázky. Žalobce

dle něho neprokázal, že by odmítl nějakou konkrétní práci právě kvůli tomu, že by se musel účastnit úkonů trestního řízení a k výzvě soudu ani nepředložil žádné konkrétní smlouvy na provedení kominických prací, či závazné přísliby realizace takových prací.

Žalobce se proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolal, leč ani u soudu odvolacího neuspěl. Zdravé právní uvažování a skutečné *ratio* do věci musel vnést až soud Ústavní. Ten shledal ústavní stížnost důvodnou a postavil se za racionální a smysluplnou aplikaci psaného práva, která je v souladu s obecně sdílenými principy spravedlnosti. Vrátil tím úvahy o pozici a postavení poškozeného zpět do „normálních“ mezí. Přisvědčil jednoduchému a zcela logickému principu: pokud poškozený v době před škodním zásahem dosahoval (po relevantně dlouho dobu) nějakého průměrného zisku, pak lze soudit, že by tohoto zisku při běžném chodu události (při zachování ostatních parametrů) dosahoval i dále, nebýt škodního zásahu. A že má nárok na náhradu tohoto ušlého zisku, aniž by musel prokazovat jednotlivé konkrétní dílčí (již nasmlouvané či jinak dokladované ušlé zakázky).

Upřímně řečeno, je spíše smutné, že uvedený přirozený a logický princip, který by nepochybně jako smysluplný aprobovala drtivá většina osob nezatížených reálnou soudní praxí, musel prosadit až Ústavní soud a že se tak děje až 7 let od účinnosti nového občanského zákoník. Ale naštěstí se tak alespoň děje.

Ústavní soud konstatoval, že obecné soudy na podnikatelskou činnost nahlížely jen a pouze v jejím úzkém slova smyslu, tj. kdy dochází k realizaci konkrétní smlouvy či konkrétní zakázky. Zdůraznil přitom, že činnost podnikatele směřující k utržení zisku je bohatší než pouze konečná realizace konkrétní zakázky a v širším slova smyslu podnikatelská činnost zahrnuje i činnosti, které nesměřují k bezprostřednímu dosažení zisku, ale které se projeví až v podnikatelském výsledku jako takovém.^[7]

Trefně Ústavní soud užil přirovnání (*ad absurdum*) s drobným zemědělcem, který fakticky zisku dosahuje až v rámci prodeje vypěstovaných plodin na trhu, přičemž prodej plodiny na trhu je ale pouhou pomyslnou špičkou ledovce v činnosti takového zemědělce. Optikou dosavadní soudní rozhodovací praxe by zemědělec za dobu předcházející vlastnímu prodeji plodin neměl na náhradu škody v podobě ušlého zisku vůbec nárok. Shodně Ústavní soud označil za absurdní odmítnout náhradu ušlého zisku za uzavření restaurace, pokud by poškozený neprokázal konkrétní zákazníky a přesnou výši jejich útraty pro daný den. Ústavní soud úvahu uzavřel tím, že je bezpředmětné, že stěžovatel (kominík) neprokázal konkrétní smlouvu či podnikatelskou příležitost, o kterou v důsledku vedeného trestního stíhání přišel, podstatné dle Ústavního soudu bylo, že v souvislosti s úkony trestního stíhání nemohl podnikatelskou činnost vykonávat. Nelze než ocenit, že pro jednu zvítězil v rozhodovací praxi zdravý rozum a obecně sdílený cit pro spravedlnost nad vypjatým a v podstatě arogantním právním akademismem.

Za zmínku stojí i to, že v závěru svého rozhodnutí Ústavní soud poznamenal (v reakci na oblíbenou praxi soudů nižších stupňů užívat jedno a totéž rozhodnutí soudu vyšší instance jako univerzální „zaklínadlo“), že nelze vystačit s jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu na všechny případy, které život přináší, pročež požadavky kladené na poškozené pro prokázání ušlého zisku musí být přiměřené specifické činnosti toho kterého poškozeného.

Je nutno ocenit, že Nejvyšší soud závěry zmíněného nálezu „Kominík“ promptně přijal za své a již je aplikuje v dalších rozhodovaných kauzách. Za první vlašťovky indikující možnou změnu trendu mohou být považována dvě jeho velmi aktuální rozhodnutí:

- rozsudek ze dne 13. 9. 2021, sp. zn. 30 Cdo 333/2021 a
- rozsudek ze dne 8. 3. 2022, sp. zn. 30 Cdo 2358/2021.

Nejvyšší soud v obou případech zohlednil a aplikoval náleží I. ÚS 922/18. V obou případech se jedná o uplatnění nároku vůči státu a v obou případech se jedná o škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, resp. úředním postupem. Závěry v rozhodnutích obsažené lze však vztáhnout na jakékoli řízení o náhradu ušlého zisku. Jedná se totiž o závěry obecně platné a použitelné. Ctí totožný základní princip.

V rozsudku 30 Cdo 333/2021 se Nejvyšší soud zabýval výpadkem příjmu u osoby, která musela věnovat čas své obhajobě namísto toho, aby ve stejném čase mohla provozovat podnikání. A *de facto* uzavřel, byť nikoliv explicitně, že za tuto dobu má nárok na průměrný zisk, který jinak při svém podnikání obecně dosahuje. Konkrétně se jednalo o kaskadéra, který - logicky - ve dnech, kdy se účastnil úkonů trestního řízení, nemohl vykonávat svou výdělečnou činnost. Soud přirovnal výpadek příjmu tohoto podnikatele k zaměstnanci, který by byl nucen si vzít neplacené volno. Vzhledem k tomu, že žalobce žaloval náhradu škody na základě zák. č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, tak Nejvyšší soud odkázal obecné soudy na aplikaci § 28 zák. č. [82/1998](#) Sb.

Rozsudkem ze dne 8. 3. 2022, sp. zn. 30 Cdo 2358/2021, rozhodl Nejvyšší soud v podobné, avšak ještě komplexnější záležitosti. Rozhodoval o dovolání žalobce, profesí advokáta, a částečně mu vyhověl:

Žalobou u Obvodního soudu pro Prahu 2 se tento žalobce domáhal plnění z titulu náhrady škody, která mu měla být způsobena nezákonným rozhodnutím o jeho vzetí do vazby. Uplatnil přitom ušlý zisk nikoli jen za sebe sama, ale za celou svou kancelář (jednalo se o samostatného advokáta, ale s dalšími zaměstnanci). Vyšel přitom z předchozích kancelářských dosahovaných zisků. Nejvyšší soud se v rámci uvedeného mj. zabýval otázkou, jaký dopad měla žalobcova nezákonná vazba na možnost realizace jeho podnikatelské činnosti spočívající ve výkonu advokacie jako celku (zda byl žalobce z výkonu advokacie vyloučen zcela nebo zda i v době nezákonné vazby mohl advokacii vykonávat prostřednictvím svých zaměstnanců či spolupracujících advokátů).

Soudy nižší instance v daném případě uzavřely, že žalobce v předmětné době advokacii mohl vykonávat prostřednictvím svých zaměstnanců či spolupracujících advokátů. A odkázaly také na to, že výkon advokacie za něj převzal zastupující advokát, který zisk realizoval, tedy vlastně k žádné újmě žalujícího advokáta nedošlo... Z tohoto důvodu mu přiznaly ztrátu na zisku pouze v té části, kde by zisk plynul z jeho vlastní osobní práce (mimo komentář se ponechává soudy uvažovaná hodinová sazba a závěr, že by mohl účtovat průměrně max. 6 hodin denně). Zcela při tom ignorovaly to, že dle zákona o advokacii okamžikem vykonatelnosti rozhodnutí soudu o vzetí advokáta do vazby dochází *ex lege* k pozastavení výkonu advokacie v celém rozsahu jeho oprávnění. Vzetí advokáta do vazby tak dopadá i na zaměstnance advokáta, vykonává-li advokát advokacii samostatně, neboť výkon advokacie v pracovním poměru je závislý na možnosti aktivního výkonu advokacie zaměstnavatele zaměstnaného advokáta. Zaměstnanci advokáta nemohou jménem tohoto advokáta advokacii vykonávat, pokud došlo k pozastavení jeho oprávnění advokacii vykonávat. Přesně to našťastí ale následně konstatoval Nejvyšší soud.

Zásadní řešenou otázkou však bylo rovněž to, zda nezákonná vazba zasáhla jen advokáta samotného (jeho osobní výkon advokacie) nebo celou na něho navázanou kancelář. I k tomu zaujal Nejvyšší soud jasné stanovisko, které ctí logiku náleží I. ÚS 922/18 a dále jej rozvíjí.

Stručně řečeno: advokátovi náleží náhrada ušlého zisku, jehož by v rozhodném období prokazatelně dosáhla jeho kancelář, tedy on svou osobní činností i činností svých zaměstnanců. Ušlý zisk je zisk kanceláře, nikoli jen dotčeného advokáta osobně.

Přihlížet v rámci úvah o výši náhrady na ušlém zisku nelze ani k tomu, jaký zisk případně dosahoval

jiný advokát, který byl pro dobu pozastavení výkonu advokacie ustanoven zástupcem poškozeného advokáta ve smyslu zák. o advokacii. Takový zisk totiž náleží zastupujícímu advokátovi, nikoliv advokátovi zastupovanému. Zastoupený (poškozený) advokát nemůže být na náhradě svého ušlého zisku krácen proto, že jiný advokát tento zisk realizoval.

Povšimněme si, že s průměrným ziskem dosahovaným před škodní událostí namísto potřeby prokazovat jednotlivé konkrétní ušlé zakázky se zde již pracuje zcela samozřejmě.

Je třeba s povděkem konstatovat, že všechna tři citovaná rozhodnutí (a snad již budou existovat i rozhodnutí další) přibližují rozhodovací soudní praxi zpět k realitě, jejím potřebám a zejména přirozenému vnímání práva a spravedlnosti. Kdokoli se účastnil jakéhokoliv obchodního vztahu vnímá, že konkrétně ušlé obchodní příležitosti „zhmotněné“ v podobě uzavřené smlouvy či smlouvy těsně před jejím uzavřením, tvoří jen velmi malou výseč skutečně ušlých obchodních možností a tím i reálně ušlého zisku. Mnohdy z podstaty určité činnosti vůbec není možné „konkrétně ušlé“ obchodní příležitosti identifikovat a prokazovat. Excesivním plošným požadavkům obecných soudů na poškozené v pozici žalobců, které jsou velmi vzdálené reálné obchodní praxi, stran prokázání ušlého zisku v podobě konkrétních obchodních příležitostí by s odkazem na nálezy I. ÚS 922/18 a následující rozsudky Nejvyššího soudu mohl a měl být odzvoněn konec. Snad již opravdu bude moci být skutečně a realisticky naplňován kompenzační účel institutu náhrady škody. Průměrný zisk dosahovaný poškozeným podnikatelem v době před škodní událostí by měl být nejvíce vypovídajícím a až na výjimky také dostatečným faktorem k určení správné výše náhrady škody na ušlém zisku.

Barbora Gabalová, LL.M.,
advokátní koncipientka

Mgr. Jan Hrazdír,
advokát

HKDW HOLASEK s.r.o., advokátní kancelář

Na Příkopě 583/15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 272 143 399

[1] Viz. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.12.2020, sp. zn. 25 Cdo 27/2020.

[2] Ust. § 2951 občanského zákoníku.

[3] Ust. § 2952 občanského zákoníku.

[4] Viz. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. 25 Cdo 2858/2015.

[5] Viz. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2008, sp. zn. 25 Cdo 870/2006.

[6] Viz. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2857/2005.

[7] Zajímavým momentem k zamyšlení byla i úvaha stěžovatele, že soudy dlouhodobě zvýhodňují osoby vydělávající závislou činností, které snadno doloží ušlou mzdu či jinou odměnu ze závislé činnosti. Dosavadní soudní praxi označil (důvodně) za diskriminační vůči osobám podnikajícím.

Další články:

- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)